DISSERTATIO INAVGVRALIS MEDICA

24

DE

CONNVBIO AQVARVM MINERALIVM CVM LACTE LONGE SALVBERRIMO

QVAM

PROPITIO NVMINE DIVINO

PRÆSIDE

DN. FRIDERICO HOFFMANNO

FACVLTATIS MEDICÆ SENIORE ET h. t. DECANO

Ad d. Aug. A. R. S. MDCCXXVI.

PRO GRADV DOCTORIS

RITE OBTINENDO

Publicæ cenſuræ exponet

JOANNES THEODORVS VOGEL,

Ilebvrg. Misn. Med. Cand. & Pract.

HALAE MAGDEBVRGICAE,

Typis IO. CHRISTIANI HILLIGERI Acad. Typ.

DEO
PATRIÆ
PATRONIS
PRÆCEPTORIBVS
ATQVE
AMICIS

DISSERTATIO INAVGVRALIS MEDICA

DE

CONNVBIO AQVARVM MINERALIVM CVM LACTE LONGE SALVBERRIMO.

PROOEMIVM.

INter omnia remediorum genera, quæ inſigni efficacia & virium excellentia, cum ad avertendas, tum expugnandas graviſſimas etiam ægritudines præſtant, & ob id maximopere iis, qui dextre Medicinam facere volunt, commendari merentur, duo maxime eminent, eaque ſimplicia atque domeſtica, lac ſcilicet & fontes aquarum ſalubrium, hoc eſt, talium, quæ a benigniſſimo corporis humani Medico ingredienti-

bus & facultatibus ad medendum nobiliſſimis inſtructæ ſunt. Ambo hæc ſpectatiſſima valetudinis præſidia, quum principem merito atque primarium inter reliqua obtineant locum, ut non facile, propter eximium & præſtantiſſimum quo pollent uſum, quispiam iis carere poſſit: mirandum utique eſt, eadem a plurimis recentiorum, qui tantum remediis chymica arte elaboratis, aut ſpecificis medicamentis arcanis, ex auro, mercurio & antimonio paratis, morborum curationem tentant ac moliuntur, adhuc magno cum detrimento ægrotantium ignorari, vel ex perverſo, e doctrinis Præceptorum hauſto præiudicio, negligi penitusque contemni. Permotus hinc eſt D. D. PRÆSES, ut horum remediorum, ſimplicitate, facilitate & incomparabili virtute præſtantiſſimorum, dignitatem & gloriam reſtitueret ac poſtliminio quaſi revocaret; idque multo labore compluribus ſcriptis perficere hactenus anniſus eſt. Teſtantur inprimis de hoc ſtudio plurimæ de ſoteriis fontibus ſeorſim editæ diſſertationes, iam in *tomo II. opuſc*[illegible]*yſico medicorum* collectæ exibitæ, nec non *de a*[illegible]*dis & ſeri lactis virtute longe ſaluberrima* anno ab[illegible] habitæ diſputationes, in quibus dilucide oſtendit, in maximo honore ac pretio HIPPOCRATI, DIOSCORIDI, CELSO & his qui eorum veſtigia legerunt, MESVE, AETIO, GALENO ac PLINIO lactis fuiſſe uſum. Quum vero curatius animo perpenderet, quod lac propter caſeoſam ſubſtantiam non omnibus æque conveniat, & quod aquæ minerales, tam acidulæ, quam thermæ, ſal alcali ceu prædominans elementum recipiant, & huius ope præ-

cipuas

cipuas virtutes exſerant, lactis cum medicatis aquis mixturam utiliſſimam fore, a priori perſpexit, & ante viginti & quod excurrit annos, primum in Carolinis periculum faciens, ſuccedente ex voto uſu, poſtea pluribus & Medicis & ægrotantibus hoc remedii genus commendavit, eoque refractarios, quin deſperatos morbos, adſpirante DEO, feliciſſime profligavit. Vtiliſſima itaque & maxime digna, hæc de ſaluberrima lactis cum mineralibus aquis connubio, nobis viſa fuit tractatio, quam in præſenti inaugurali ſpecimine ad ductum D. D. PRÆSIDIS inſtitueremus, & ex ipſius experientia paullo fuſius & explicatius proſequeremur. DEVS omnis ſalutis & veritatis fons ex alto clementiſſime noſtris meditationibus benedicat!

§. I.

QUum de miſcela lactis & fontium mineralium, præſertim acidularum, hoc loco agere conſilium ceperimus; primo omnium oſtendendum nobis eſt, quare talis mixtio, non modo utilis, ſed & ſæpe neceſſaria ſit. Vt autem id eo luculentius demonſtremus, neceſſarium omnino erit, ut ingredientia tam lactis, quam etiam acidularum, primo loco exponamus, eo quod a natura & indole elementorum, omnes medicinales remediorum vires derivari debent atque deduci. Quod itaque ad lac attinet, notiſſimum eſt, illud ipſum ex butyroſa pingui materia, quæ pauciſſima, ex caſeoſa, terreſtri ſolida, & denique aquea tenui ſub-

tili, quæ ſeri nomine venit & ſale quodam dulci blando abſtergente fœta eſt, conſtare. Ex quo quidem quisque, niſi admodum rudis in rebus medicis ſit, facile perſpiciet, illam lactis portionem, quæ ſeri nomen gerit, & aquoſam ac ſalinam dulcem eius ſubſtantiam complectitur, præcipuam medicamentoſam virtutem præſtare, eo quod plurimi certe morborum, præſertim qui longo tempore corpus affligunt, ſanguinis & humorum ſpiſſitudine, viſcoſitate, tenacitate & ſtagnatione in vaſis, qua illa opplent, infarciunt, vel obſtruunt, & denique ab excretionum, præſertim quæ fiunt per alvum & urinam, & collecta inde ingenti impuritate humorum ſalino-acri ſulphurea, quæ vulgo ſcorbutica & Græcis cacochymia vocatur, oriuntur. Et hæc etiam cauſſa ſubeſt, quod lac aſininum, copioſum dulce ſerum vehens, & pauca caſeoſa, in coagulum vix abeunte materia refertum, nec non ſerum lactis, tam vaccini, quam caprilli, ex quo idemtidem dulce ſaccharum parari poteſt, licet non in tanta copia ut ex aſinino lacte, modo ſit recenter ſecundum D. D. PRÆSIDIS methodum præparatum, uſui lactis puri, longe multumque præferendum ſit, propter incomparabilem quam obtinet virtutem abſtergentem, diluentem, ſalium acrimoniam temperantem, obſtructiones aperientem & excretionum per alvum & urinam ſucceſſum facilitantem ac promoventem; prout pluribus a D. D. PRÆSIDE in *diſſ. ae ſaluberrima ſeri lactis virtute* expoſitum eſt. Quia autem lac aſininum, quod revera divinam opem miſere ægrotantibus promittit, ut loco arcani haberi de-

debeat, difficilius obtineri poteſt, ſerum quoque ex lacte dulce non acidum, operoſam tantisper præparationem requirit; cogitandum omnino fuit, qua ratione lactis medicinalis, quæ maximam partem ſero debetur, virtus, augeri poſſit, ut aquoſa eius pars præ caſeoſa prævaleret. Et hoc nos commodiſſime perfici poſſe putamus, per admixtionem aquarum ſalubrium, acidularum nempe ſic dictarum, idque non tam eam ob cauſſam, ut aquoſæ ſubſtantiæ in lacte quantitas augeatur, ſed etiam ut mediante mixtione acidularum, longe præſtabilior virtus & efficacia emergat, qua de re infra pluribus diſſeremus.

§. II.

Eſt vero hæc methodus, lac per aquæ admixtionem corrigendi, non nova, ſed antiquiſſima, HIPPOCRATI iam uſitata, quem poſtea alii Medicorum ſequuti ſunt, ſicuti ex pluribus luculentis, quæ in eius monumentis conſignata ſunt teſtimoniis, patet. Ita enim graviſſimus hic auctor in enarratione hiſtorica *lib. VII. epid.* teſtatur: lac aquæ permixtum, Erotholai filio & Clonico Abderite feliciſſimo ſucceſſu datum fuiſſe. Deinde *lib. VII. Epid.* lac bubulum cum aquæ ſexta parte permixtum ſe exhibuiſſe memorat. Et *Epid. lib. V. text. V.* recenſet hiſtoriam Pythoclis, qui lac multa aqua permixtum ægrotantibus propinarit. Porro TRALLIANVS *lib. IIX. cap. 7.* vult: ut quarta pars aquæ lacti admiſceatur, poſtea ad dimidias coquatur. Sic enim minus in ventre, quod AETIVS monuerit, caſei naturam accipere. ARETÆVS quoque in tabe dorſali lac com-

commendat, cuius duæ partes, cum una parte aquæ remixtæ ſunt. Et idem auctor *lib. II. cap. 13.* in elephantiaſi lac largius, ad alvum molliendam, cum quinta aquæ parte mixtum, quo melius deſcendat, potui dare ſuadet. Præterea HOLLERIVS *de phthiſi & febre hectica* eandem in rem egregie ſcribit: *quod ſi ructus eſt nidoroſus, aqua incoqui debet cum lacte, quod conſilium, ait* PRIMEROSIVS de vulg. error. lib. III. cap. 21. *ſi plurimi ſequerentur, maius ex lactis uſu emolumentum perſentirent, quam ſolent.*

§. III.

Neque aquam tantum affuderunt, ſed ipſe HIPPOCRATES, ut lactis facultatem augeret vel corrigeret, & abſterſivam intenderet, muriam addidiſſe legitur. GALENVS ſerum lactis cum ſale ad alvum purgandam exhibere iubet, ſal vero removere, ubi purgatio inceperit, ſed per intervalla alternatim repetere, donec ſatis materiæ purgatum ſit. *Copia,* præcipit, *pro virium ratione expendenda eſt, ac licet non multum peccaveris, ſi plus etiam exhibueris; certa tamen menſura ad heminas quinque accedat.* Et porro dicit: *Cares ſerum lactis cum aqua marina rurſus decoquunt & ſic propinant, quod quidem ſicuti efficacius, ita longe inſuavius eſt.* Ne dicamus de aliis priſcorum methodis, quibus lactis correctionem melle vel mulſo tentarunt, ut ex PLINII & GALENI monumentis eluceſcit. Varia itaque Veteres ad augendam medicinalem facultatem lacti admiſcuerunt, & quidem maxime aquam, ad diluendum viſcidos tenaces humores & ad caſeoſum coagulum arcendum, ſal vero, ſeu muriam, ad excretiones, potiſſimum alvi

alvi promovendas, & mel denique, ad acidum, ventriculo inprimis inhæreſcens, ne lac denſaret, obtundendum. Verum, licet hæc tentamina correctoria non improbemus, præſertim cum ipſa experientia eadem haud infructuoſa eſſe docuerit; id tamen aſſerere non dubitamus, longe meliorem, tutiorem & ſalubriorem effectum in medendo exſpectari poſſe, ſi quando ipſum lac, vel aſininum, vel caprillum, aut bubulum, prout conditio morbi, corporis ægrotantis & reliquarum circumſtantiarum fert, cum mineralibus aquis, tam calidis, quam frigidis, ſive acidulis, remiſceatur.

§. IV.

Quemadmodum autem D. D. PRÆSES, quod ſine oſtentationis nota dicere licebit, primus Medicorum fuit, qui aſſeruit atque clariſſime demonſtravit: omnibus Germaniæ & aliarum quoque regionum acidulis, præter alia ingredientia ſalina terrea & martiale elementum, ineſſe potiſſimum ſal fixum alcali eminens, adeoque minus recte acidulas, quum ne veſtigium quidem acidi manifeſti vel vitriolici ſalis contineant, vocari; ita is etiam primus fuit, qui ante viginti minimum annos edixit ac docuit: minerales aquas optime & ſine ulla noxa cum lacte in pectoris affectibus, & ubi lac ſolum exhibendi quædam contraindicatio & difficultas incidit, potui poſſe præberi. Primum hoc perficiendi conſilium cepit & tentavit in Carolinis, ubi ante XIIX. annos, viro honeſtiſſimo rei monetariæ in Hercyniæ fodinis præfecto, qui ulcere pulmonum cum ſputo copioſo & purulento laborabat, thermalium aquarum

cum lacte nuptarum potum exoptato cum eventu ſuaſit, ut poſtea egregie levatus, licet non penitus ab inſanabili morbo liber, vitam per quatuor adhuc luſtra extraheret. Succedente ſic ex voto negotio, cum Selteranis, quas omnium mitiſſimas & quam maxime alcalinas eſſe noverat, idem tentavit, & Berolini ante XVII. annos degens, generoſiſſimo viro-iuveni, ſereniſſimi Principis Ephoro, hæmoptyſi & diſpoſitione phthiſica affecto, Selteranas cum lacte bibendas commendavit, quarum ita inſtitutum uſum, is pariter ſaluberrimum expertus eſt, & pluribus ut probatiſſimum dilaudavit. Factum hinc eſt, ut aquæ Selteranæ, quas D. D. PRÆSES primus pariter, pro eo quo tum fungebatur munere, potentiſſimo auguſtæ memoriæ Regi demiſſiſſime ſuaſit, & loco Carolinarum commendavit, ab aliis quoque Medicis tot exemplis nobilitatæ in uſum vocarentur. Haud parum itaque in D. D. PRÆSIDEM iniquus fuiſſe merito videtur auctor ſchediaſmatis, aliquot annis abhinc Berolini editi, in quo præter alia minus curate ſcripta, contra omnem penitus veritatem alii Medico & Archiatro, quod Selteranarum cum lacte uſum Berolini ad notitiam traduxerit tribuitur. Neq; etiam, quod falſo iterum dicitur, potentiſſimus Rex auguſtæ memoriæ unquam thermalibus Carolinarum aquis Berolinum advectis, ſed quotiescunque in regia ſede minerales aquas potare placebat, Selteranis, potiſſimum ex D. D. PRÆSIDIS conſilio uſus eſt. Sereniſſimo autem Principi Marchioni tertiana duplici laboranti, D. G. ut Berolini Carolinas allatas potaret, auctor ſuaſorque fuit, neque hoc ſine effectu. Interim

rim capto etiam cum ſucceſſu cum Selteranis tentamine, poſtea non modo has, ſed etiam Pyrmontanas, Egranas, Schwalbacenſes & Spadanas, pluribus cum lacte bibendas, præſertim in pathematibus arthriticis, ſcorbuticis, hypochondriacis aliisque, opem ab ipſo efflagitantibus D. D. PRÆSES exhibuit.

§. V.

Merito quidem clariſſimi nominis Medicus Londinenſis & Regiæ Societatis membrum Dn. SLARE, in tractatu Anglico idiomate Scripto & Germanice reddito *de aquis Pyrmontanis & martialibus pag. 67.* taxat errorem Germanorum, quod aquas minerales, quæ alcali eminens continent, dicant acidulas, & vel precario nomine inducti, ſub earum potu lactis & ciborum cum hoc præparatorum uſum, ſerio interdicant. Et paucis interiectis *pag. 68.* ita pergit: *Quum plurimi etiam inter nos hoc detineantur præiudicio, non poſſum, quin confirmatius aſſeram, quod ſæpius ob ſymptomata quædam accidentia, per totam martiatis aquis inſtitutam curationem, veſperi exoptato cum effectu lac bibendum ſuaſerim. Quin ſerius teſtor, plures martiatas aquas, non niſi admixta tertia lactis parte, ferre potuiſſe, cum lacte autem per plures hebdomades utiliſſime potaſſe. Solenne etiam eſt, ut ſub uſu Batheanarum, mane & veſperi aſininum lac bibant, neque ego ea propter unquam lac bubulum potantibus prohibui, ſi modo alias illud concoquere potuerint.* Minus autem ex vero ſunt, quæ addit, dum ſibi inventionem huius medicationis tribuit, licet ad *Transact. Angl.* provocet, quibus iam *Anno MDCCXIII. vol. XXIIX.* hanc inſeri curaverit.

verit. Notavit id iam in notis ad hunc libellum D. D. SEIPPIVS, conſiliarius & Medicus Pyrmontenſis celeberrimus, qui cordate & aperte profitetur: D. D. PRÆSIDEM eſſe auctorem huius inventi, & allegat diſſertat: *de methodo examinandi aquas ſalutares* habitam Anno MDCCIII. *de thermis Carolinis* editam MDCCV. nec non *de thermarum & acidularum ratione virium & ingredientium convenientia* Anno MDCCXII. publici iuris factam, in quibus dilucide expoſitum & experimentis demonſtratum ſit: in thermis & acidulis eminere ſal fixum alcalinum, cui præcipuus effectus & operatio in perſanandis morbis, iiſque chronicis, adſcribenda ſit. Et hanc ſententiam ſcribit laudatus Dn. SEIPPIVS poſtea clariſſimi Germaniæ Medici, ceu veram & experientiæ convenientem, amplexi ſunt. Neque ipſe Cl. Dn. SLARE ſe has diſputationes vidiſſe diffitetur, ſed potius verba unius adducit, ac teſtatur, ſe auctoritatem & teſtimonium D. D. PRÆSIDIS, ceu Chymici & Medici peritiſſimi, plurimum facere.

§. VI.

Inter alia plura vero experimenta, quæ alcalinam acidularum indolem luculenter evincunt, & a D. D. PRÆSIDE ante XX. & quod excedit annos, cum pluribus Germaniæ acidulis, quas inter nominare poſſumus, Selteranas, Egranas, Pyrmontanas, Swalbacenſes, Antonianas, Schlangenbadenſes, Buchenſes & Wildungenſes, inprimis hoc loco commemorabile eſt, quod cum omnibus acidis tam validioribus, ut ſpiritu vitrioli, nitri & ſalis, quam mitiori-

tioribus, ut aceto, ſucco citri, vino Rhenano, ſoluto cremore tartari, confligant & efferveſcant, cum inſigni bullularum prodeuntium copia. Quid? quod notatu dignum, acida illa fortiſſima & ipſa aqua fortis, his penitus obtunduntur & dulceſcunt, ſique liquores acidi inſtillati fuerint, pro horum differentia, poſt evaporationem varii genii magma ſeu maſſa remanet, ita, ut ex miſcela ſpiritus vitrioli, tartarus vitriolatus, aquæ fortis, ſive ſpiritus nitri, nitrum inflammabile, ſolutionis cremoris tartari, ſal tartariforme ſolubile, concreſcant. Ex quo proinde rectiſſime colligitur, aquas quaſcunque minerales, licet quædam nonnunquam falſo pro acidulis venditentur, quæ non efferveſcunt cum acidis & in ſal neutrum migrant, acidularum nomen non mereri, eo quod alcali connubio non ſuſceperunt, ut adeo acidulæ vulgo ſic dictæ vocandæ eſſent alcalinæ, alcaliſche ſpiritueuſe Waſſer. Et utut non negandum ſit, pluribus etiam ſal neutrum ineſſe, tamen ne veſtigium quidem acidi eminentis ullo modo in iis demonſtrabile eſt, quo etiam fit, ut lacti affuſæ, eidem neutiquam coagulum inducant, quod alias adiecto vel leniſſimo acido, promtiſſime atque celeriter contingit.

§. VII.

Ex hiſce iam dictis clariſſime apparere arbitramur, ad corrigendas immo intendendas lactis vires, non melius & convenientius ad curationem morborum in quibus lactis uſus indicatur & vulgo commendatur dari medium, quam eius mixtio cum

aquis medicatis, potiſſimum ita dictis acidulis, quas thermalibus, quæ pariter ſale ſcatent alcalino, in hoc medicationis genere præterimus, quia maiori copia elementi ætherei ſpirituoſi, quod magnam efficaciam aquis inſinuat, perfuſæ ſunt, & quod ab illis propter calorem facile aufugit. Etenim ſub hoc connubio, dum lac, liquor facile concreſcens, cum ſubtili & elemento alcalino fœta lympha permiſcetur, iſtud non tantum ab infeſto in ſtomacho coagulo defenditur, verum etiam eximie diluitur, ut longe expeditius per exiliſſimos canalium alveos traiici, colatoria promte ſubire iterumque per excretoria, urinæ maxime & alvi ſeceſſum, exire poſſit. Deinceps ipſa hac mixtura, lac ob ſalium, tam alcalium, quam nonnunquam mediorum acceſſum, præſtabilem nanciſcitur facultatem, reſolventem, aperientem & abſtergentem. Porro, ubi lactis ſolius, ob metum coagulationis & obſtructionis, ut in pulmonum infarctu & hypochondriacorum morbis, uſus minus tutus eſt, nec non ubi ipſæ aquæ minerales, propter ſpirituoſam elaſticam & commoventem vim, item ſalinam acrimoniam, vel in nonnullis martiale conſtringens principium, uti in omnibus ex pulmonum vitio oriundis morbis, articulorum & nervoſarum partium doloribus, roſionibus, irritationibus & exulcerationibus, minus tuto propinantur: ibi utique ambo amico connubio iuncta, in blandam, naturæ amicam, temperatiſſimam & ſecuriſſimam medicinam coëunt. Denique etiam in morbis omnibus, quibus lac aſininum, vel ſerum lactis dulce accommodum eſt atque proficuum, hiſce deficientibus, commodiſſime ne-

que

que minus ſalubri effectu, ſubſtitui poteſt bubulum lac, ſi modo cum ſufficienti ſoteriarum aquarum quantitate nuptum, uſurpetur.

§. IIX.

Sed paullo ſpecialius nunc expendendum, quibus maxime in morbis, quo tempore & quibus corporibus, aquarum mineralium cum lacte potus conveniat? & quinam etiam fontes, pro diverſitate circumſtantiarum, magis vel minus ad uſum ſeligendi, ſive commodiorem locum inveniant? Luſtrabimus primum pectoris & maxime pulmonum morbos. In his præſtantiſſimum eſſe lactis uſum experientiæ calculo & antiquiſſimorum Medicinæ parentum auctoritate uberius conſtat, quorum teſtimonia D. D. PRÆSES in *diſſert. de mirabili uſu lactis aſinini in medendo* adduxit ex HIPPOCRATE paſſim & maxime *lib. de intern. affect. cap. 4.* GALENO *de meth. medend. lib. V. cap. 12.* ARETÆO *de morb. chronic. lib. VII.* CELSO *lib. III. cap. 22.* TRALLIANO *lib. VII. p. m. 304. & 309.* PROSP. ALPINO *de medic. method. lib. IIX. cap. 7.* De acidulis vero non eadem medentum eſt ſententia, ſed plurimorum potius opinio fert: easdem in pulmonum affectibus, præſertim phthiſi & exulceratione, eſſe nocentiſſimas. Hinc etiam in commentariis medicis vix ac ne vix quidem relatum legimus, aquas minerales, ab ullo medentum in phthiſi eſſe exhibitas. Vnum e maioribus, quantum quidem novimus, excipimus *Raymundum Io.* FORTIS, qui *Centur. II. conſ. 20. 27. 28. 30.* & maxime 31. acidularum uſum commendat, *adventante*, inquiens, *tempore*,

quo

quo aquæ acidulæ in valle ſolis enaſcentes opportunæ ſunt, quæ pulmonum ulceribus ſaluberrimæ ac præſtantiſſimæ a nobis quandoque fuerunt expertæ, ad easdem tanquam ad unicam ſacram ancheram confugiendum conſulimus; cui remedio ſi malum non ceſſerit, minus decoctis, lacti aliisque eiusdem facultatis, ceſſurum fore arbitramur. Ex recentioribus MORTONVS medicatas aquas in pulmonum morbis ſalubres eſſe perhibet, *phthiſiolog. pag. m. 68.* ſi pulmones tumoribus ſteatomatoſis, cum calore miti hectico, obſeſſi, *atque hoc pacto*, ſcribit, *plurimos phthiſicos, multos annos harum aquarum uſu, cum appetitus & virium reſtitutione, caloris hectici & tuſſis minoratione, atque maiori reſpirationis libertate, reſtitutos & ſine ulla recidivatione ſanos redditos, vidi.*

§. IX.

Nos autem, licet in morbis, qui ex pulmonum vitio pendent, non facile minerales validioris indolis, ſtimulantes, purgantes, terreſtri ac martiali elemento eminenter imbutas, aut ſpirituoſas nimis aquas, ut ſunt Pyrmontanæ, Egranæ, Sedlicenſes, & ex thermis Carolinæ, fervidiſſimi nempe communis fontis, ſuaſerimus; frequenti tamen & multiplici experientia edocti, confirmatius teſtamur: eas, quæ mite obtinent ingenium ac temperatæ ſunt, qua laude conſpicuæ maxime Selteranæ, in tuſſi pectorali chronica, ſicca & humida, hæmoptyſi, dolore thoracis compreſſorio, tenſivo, cum perpetuo ad tuſſim ſtimulo, ſpirandi anguſtia, calore lento, pulſu frequenti & languido corporisque contabeſcentia, quæ omnia phthiſeos haud dubia ſunt indicia,

indicia, & inſignem labem pulmonum, quod nempe vomicis, vel duris tuberculis, ſæpe tandem in exulcerationem tranſeuntibus, obſeſſi, vel lento ſucco farti ſint, produnt, exoptatiſſimam & maxime præſtabilem opem ferre, eo præſtabiliorem ac certiorem, ſi cum lacte caprillo, aut ſi huius copia deeſt, vaccino, remiſceantur. His enim ita amico conſortio iunctis, & prudenter ac ſub debita vitæ victusque ratione uſurpatis, ad expediendum in pulmonum tubulis infarctum, ad obſtructiones reſerandas, tumores emolliendos, exulcerationes quoque abſtergendas & conſolidandas, & ad reſtituendum liberum ſanguinis per pulmonum compagem commeatum, auxilium ſuppetit nullum præſtantius, nullum præſentius. Multo magis vero lactis cum mineralibus aquis potus indicatur, quando hæc pulmonum vitia ab affectione hypochondriaca, vel dyſcraſia ſanguinis ſcorbutica foventur, eo quod in his huius remedii tam excellens & omnibus indicationibus apprime ſatisfaciens uſus eſt, quam ullius mirifice dilaudati. Et certe in proclivi foret, plura de utroque in confirmationem luculenta adducere exempla, ſed ſupervacuum & nimis longum fore putamus, his nobis fidem præſtruere, & malumus, ut ipſi medentes magis ſaluberrimo effectu, quam noſtra auctoritate convincantur, inprimis quum D. D. PRÆSES, paſſim in ſuis ſcriptis eiusmodi caſus expoſuerit, e quibus hoc loco allegaſſe ſufficiet deſcriptum in *Medicinæ conſultat. Tom. V. Dec. II. caſ. V. pag. 119. ſeqq.* de affectu ſpamodico-hypochondriaco, hæmoptyſi, doloribus vagis aliisque gravibus malis ſtipato.

§. X.

Neceſſarium tamen eſt, ut ſub hoc modo inſtituta curatione, pro differenti circumſtantiarum ratione, alia accommoda medicamenta interponantur. Sic in hæmoptyſi uſurpandus pulvis temperans nitroſus, adhibenda pediluvia, & ſi corporis conditio fert, ſanguinis miſſio inſtituenda. In tuſſi ex uſu erit crocus, ſperma ceti, oleum amygdalarum dulcium & ſirupus violarum, atque ex his parati linctus. Ad conſolidandos abſceſſus laudem meretur balſamum ſulphuris temperatum, nec non balſamum pectorale Meibomianum. In vomicis & tuberculis egregium eſt decoctum ex ſcordio, ſymphito maiori, veronica, ſummitatibus millefolii, floribus hyperici, bellidis & fœniculo. Et quæ plura adhuc ipſum medentis ſubminiſtrabit iudicium. Porro monendum eſt: nunquam nec lac, nec ſoterias aquas, utiles eſſe, ubi pulmonum iam evidens adeſt corruptio & ultimus febris hecticæ gradus, vel ubi iam ſudores colliquativi, diarrheæ vel tumores œdematoſi funeſti quid præſagiunt, ſed tunc potius abſtinendum eſt, ne præſtantiſſimum hoc remedium perverſo uſu infametur. Præterea phthiſici & phthiſico-hypochondriaci, non unum tantum menſem, ſed aliquot potui inſumere debent, ſed eundem parcius & in minori quantitate repetere, recurrente præſertim tempore æſtivo.

§. XI.

In tabeſcentia corporis viriumque languore cum lento & conſumente calore, ſi non ex corruptione vel induratione viſceris nobilioris originem tra-

traxerint, ſed potius ex vitio primarum viarum & depravata digeſtione, alvi nimia ſiccitate, ventriculo flatibus & ſpaſmis referto, cura lactis, præſertim aſinini, cum Selterano fonte permixti, præſtantiſſimam fert opem. Confirmatum id habet quam plurimis caſibus D. D. PRÆSES, quarum unum recenſuit in *Tomo V Medicinæ conſultatoriæ Dec. I. caſ. III. pag. 18. ſqq.* de ſereniſſima perſona ab aliquot annis flatibus & alvi obſtipatione, cum languore & debilitate univerſi corporis, nauſea & anxietate præcordiorum, nec non calore volatico & corporis conſumtione gravius affecta, quæ Selteranarum cum aſinino lacte ad duos menſes, interpoſito ad alvum ſubducendam Sedlicenſis aquæ uſu, extracto potu, ab omnibus, quibus affligebatur paſſionibus prorſus liberata eſt, ut univerſa natura inde penitus mutata videretur. Et nuperius admodum virgini generoſæ quadragenaria iam maiori, quæ aliquoties vehementi catarrhali febre, admiſſo incautius frigore, laborarat, nec amplius cibum, nec potum propter ventriculi inbecillitatem ferre poterat, ac inter continuas fere anxierates lento contabeſcebat calore, lac aſininum Selterano fonti nuptum, per duos menſes uſurpandum ſuaſit D. D. PRÆSES, quo priſtinum virium robur, appetentiam naturalem, faciliorem digeſtionem, ſomnum reficientem & ſanum ac pleniorem corporis habitum recuperavit. Hæc enim nobiliſſima medicina non modo humorum bilioſorum acrimoniam, nec non ſulphurearum in ſanguine partium, quæ motu inteſtino calido agitantur impetum contemperat atque refrænat, ſed & par-

tes ſolidas ipſasque tunicas inteſtinales, a ſpaſmo nimis conſtrictas & rigidas, laxat, lubricat ac mulcet, æquabilem tonum iis reddit, ut tam alvus, quæ dura antea tenſa & ſtricta erat, fluidior ac mobilior fiat, quam etiam ciborum appetentia eorumque digeſtio, melior reddatur.

§. XII.

Porro in inveterata affectione ſpaſmodica & hyſterica, complicata cum lenta febre, virium proſtratione, digeſtione vitiata, ſaluberrimum quoque lactis mineralibus aquis ſociati uſum deprehendimus. Commemorari inprimis hoc loco meretur caſus, quem elapſo anno annotavimus in virgine Lipſienſi. Agebat hæc trigeſimum circiter annum, & iam per duos annos immanibus ſpaſmis, doloribus abdominis, tractionibus artuum, præſertim circa tempus menſium, qui parci, cum maxima anxietate & inquietudine, bis vel ter quotidie divexabatur, cum alvi obſtructione pertinaciſſima, adeo, ut nonniſi intra quartum vel ſextum diem, nec ſine ſtimulo, ſecederet. Tentarat multa, ſed fruſtra, ac tandem pathematibus diutius ferendis impar, ad placanda illa a Medico ordinario ſumſit pulverem diaphoreticum abſorbentem, cum duobus granis laudani hyſterici remixtum, a quo conquieverunt quidem mox dolores, ut etiam ſomnum capere poſſet, repetebant tamen ſemper certis intervallis paroxyſmi, ut aliquoties quotidie ſopientem hunc pulverem, per totius anni & diutius ſpatium ingerere cogeretur, poſt momentaneum levamen, novum ſemper inſultum pertimeſcens. Miſera demum D. D.

PRÆ-

PRÆSIDIS enixe efflagitavit auxilium, qui, quum purgaretur ægrius, primum Sedlicenſem aquam liberalius propinavit, a quo aliquoties deiecit, & poſtea Egranas cum lacte ſuperioris anni autumno per duos & quod excedit menſes bibendas ſuaſit, a quibus eximie levata & ab anxietate aliisque tormentis libera, ingruente vere ad Carolinas abiit, & uſurpatis ibi thermalibus tam interius, quam exterius aquis, plenius cum ſanitate in gratiam rediit. Eandem quoque in rem apprime notatu digna obſervatio inſerta *Tomo V. Medicinæ conſultator.* D. D. PRÆSIDIS *Dec. IV. caſ. I. pag. 243. ſqq.* de fœmina poſt febrem ſuppreſſam & puerperium dolore in dextro hypochondrio, flatibus, anxietatibus, menſium ſuppreſſione, ventriculi dolore, cum phlogoſi & tabe detenta, quæ uſurpatis cum lacte per aliquot ſeptimanas Selteranis, adhibito ſimul exterius balneo, omnino convaluit & vigori priſtino eſt reddita.

§. XIII.

Scilicet lactis aſinini vel alius cum medicatis amico ſale imbutis aquis remixti, ea præcipua laus ac virtus eſt, ut blanda ſua roſcida ac emolliente humiditate efficaciſſime mulceat ac ſoletur ſtrictas, duras & tenſas fibras & tunicas, e quibus potiſſimum canales, qui fluida corporis noſtri vehunt, coagmentati. His enim partibus præter naturam affectis, functiones univerſæ œconomiæ animalis vitium capiunt, ut anxietates, inquietudines, dolores, virium iactura, excretionum naturalium ſuppreſſiones & calor præternaturalis, cum pulſu mutato, inæquali & celerio-

lerio-

leriori corporisq; tabeſcentia inde ſuam trahant originem. Quapropter ad has paſſiones funditus abigendas, eo maxime Medici mentem & animum advertere in cura debent, ut in eiusmodi inveteratis atque in habitum quaſi degenerantibus ſpaſmodicis affectionibus, quæ vulgo hypochondriacæ, in fœminis hyſtericæ audiunt, & quæ potiſſimum a vitio & præternaturali ſtatu nervoſarum partium, quas inter maxime eminet ventriculus cum toto inteſtinorum volumine, originem ſortiuntur, univerſum nervoſum genus vigori ſuo, ſuæ temperiei & motui æquabili reddant, ac nimiam ſtricturam vel atoniam congruis remediis amoveant. Huic autem ex voto obtinendo, ſi quid aliud, certe lac aquatum cum debito regimine & exacta victus ratione diuturno ſatis tempore uſurpatum, eximie inſervit.

§. XIV.

Accedunt mentis alienationes atque errores, cum depravata fortiori phantaſia in melancholicis, & maniacis ſtipatæ. Hæ quum proxime & principaliter membranarum cerebri, duræ præſertim matris, quæ ex fibris maxime carneis & muſculoſis conſtructa, ac motu ſyſtaltico & diaſtaltico gaudet, quo circulum ſanguinis per totum cerebrum atque ſecretionem lymphæ ſpirituoſæ eiusque influxum in nervos ac totum corpus moderatur, præternaturali affectione, præſertim tenſione, rigiditate & aucta vi elaſtica, nitantur ac contineantur, licet a vitio aliarum partium, præſertim affectione hypochondriaca, in abdomine ſæpius foveantur; certe in horum morborum

cura

cura reſpiciendum maxime eſt, ut prava ſcheſis & diſpoſitio membranarum ad inordinatos & anomalos motus, convenientibus remediis tollatur, ipſæque ad ſtatum naturalem reducantur, cui ſcopo exſequendo, non certius profecto ſuppetit auxilium, quam in lacte aſinino, aut ſi huius copia non eſt, bubulo aut caprillo, cum mineralibus aquis remixto.

§. XV.

Quum etiam ſæpiſſime hæ inſaniæ ſuſcitentur a ſale ſubtiliori cauſtico, nervoſis partibus inſidente, quod purpuræ materiam conſtituit & intra corpus remanens, convulſivas motiones atque mentis turbas inducit; ad acrimoniam ſanguinis & humorum contemperandam ac diluendam, nil quoque convenientius eſt, hoc præſidio, quod utique, ſi a tali cauſa proficiſcuntur eiusmodi convulſivi motus cum inſania iuncti, omnibus aliis palmam præripiet, prout infra pluribus patebit. Edocti porro experientia ſumus a cohibita iracundia mentem fuiſſe emotam nervosque præternaturaliter affectos, & propter excretiones per alvum & tranſpirationem ſuppreſſas, ſubtilem cauſticam acrimoniam, quæ nervoſas ſenſibiles partes infeſtat, humoribus inductam, horum ſymptomatum cauſſam exſtitiſſe, quibus tollendis pariter nihil præſtantius deprehendimus lacte cum medicatis aquis aliquandiu uſurpato. Feliciter tamen etiam graves eiusmodi mentis morbos, ſi nec aſininum lac, nec Selteranus fons haberi poterat, divina gratia ſolo lacte vaccino pingui eiusque cremore decocto coffeé vel infuſo theiformi confuſo, addito

ſcru-

ſcrupulo nitri purificati, ad menſuram dimidiam quotidie, per duos menſes & longius hauſto, abegimus ac percuravimus.

§. XVI.

Præterea, quia epilepſia & motus convulſivi artuum aſpectu horribiles, fixam etiam ſuam ſedem atque domicilium in membranis cerebri & ſpinalis medullæ, quæ nonniſi ex cerebro continuatæ, obtinent, & ab earum motu ſyſtaltico & diaſtaltico plane depravato & inæquabili reddito ſubnaſcuntur; in proclivi eſt iudicare, diris hiſce & graviſſimis afflictionibus levandis & ſubmovendis, non accommodatius & efficacius inveniri poſſe præſidium, quam noſtra hæc toties laudata medicina, infeſtam ſtricturam laxans, nervoſas membranas mulcens ac firmans & noxium recurrentium inſultuum fomitem ſenſim e corpore proſcribens. Confirmatur hæc ſaluberrima virtus exemplo quam maxime memorabili, quod D. D. PRÆSES retulit *in Med. conſult. Tom. V. Dec. II. caſ. III. pag. 101. ſqq.* pueri, qui affectu ſpaſmodico-convulſivo, gravibus & diris ſymptomatibus ſtipato, aliquandiu graviſſime afflictus, demum hoc remedio diutius adhibito, non neglectis aliis congruis præſidiis, penitus ab eodem liberatus eſt, & iam ſanus ac incolumis degit.

§. XVII.

In doloribus articulorum, ſive ſint in manibus, ſive pedibus, genuum ligamentis, dentibus, aut vertebris dorſalibus, quando primæ viæ prius a colluvie vitioſorum acido-bilioſorum humorum purgatæ, tam ipſo uſu, quam veterum experientia

ſum-

ſummopere commendabile eſt lac aſininum, vel ſerum lactis, de quo D. D. PRÆSES in ſuperius allegatis diſſertationibus teſtes produxit HIPPOCRATEM, CELSVM, PLINIVM, DIOSCORIDEM aliosque, & ex recentioribus *Sachſium* a LEWENHEIMB in M. N. C. PECHLINVM, DOLÆVM & WALDSCHMIDIVM. Longe vero certius, tutius & præſtantius hoc remedium evadit, quando lacti admiſcetur mineralis aqua, pro diverſa circumſtantiarum morbi & individui ratione, vel mitior, & lenior, ut Selterana, vel paulo validioris naturæ, ut Pyrmontenſis, Egrana, Schvvalbacenſis, ita quidem, ut non tantum præſervationis cauſſa, verno vel æſtivo tempore, eiusmodi cura, ad duos minimum menſes continuari, ſed etiam ipſo in paroxyſmo ad aliquot menſuras quotidie utiliſſime poſſit inſtitui. Dici enim vix poteſt, quanta ſit in paroxyſmis podagricorum, quibus plerumque febris lenta, quæ ſpeciem catarrhalis mentitur, iungitur, humorum acrimonia, inteſtina ſanguinis & febrili humorum exæſtuatione, ex deſtructa eorum debita craſi evoluta, quæ & in ſudoribus, ſedibus, urina & fœtidis ſub perſpiratione exhalantibus effluviis & ipſis doloribus ac ſpaſmis, ſeſe abunde manifeſtat. Ad hanc itaque eluendam opus eſt copioſo diluente & temperante potu, neque huc usque hunc in finem immerito commendata fuerunt decocta ex lignis & radicibus temperatioribus, china, ſarſaparilla, ſcorzonera, liquiritia, ligno ſaſſafras præparata, & largius quotidie, adiecta ſufficienti quantitate ſalis tartari aut nitri purificati, hauſta; modo omittantur ex hoc decocto, quæ deſcriptio habet hermodactyli & lignum guaiacum. Commodiſſime autem, quin cum meliori-

lioribus ægrorum rebus huic ſubſtitui poteſt lac aſininum vel caprillum, eodem quo diximus modo aquatum & uſurpatum, id quod multoties ſaluberrimo cum effectu præſtitit D. D. PRÆSES. Inprimis nuperrime nobili cuidam Variſco, doloribus podagricis & iſchiadicis acrius afflicto, Egranum fontem cum lacte bubulo bibendum ſuaſit, qui eodem per menſes duos poto, ita ſe levatum ſenſit, ut novum alacris iniret coniugium. Et in Saxonia illuſtriſſima femina Comes, diu excruciata fuerat doloribus artuum vagis, cum macie univerſi corporis, ex dyſcraſia valde ſcorbutica, quam pariter D. D. PRÆSES lacte aſinino Selteranis nupto, alvo prius laxante mannato ſubducta, interpoſitis ſimul balneis ex aqua dulci & lacte paratis, elapſa vere ad ſanitatem reduxit, ut vires cum appetentia augerentur, ſomnus redderetur placidior, internus calor extingueretur, ipſaque caro renaſceretur corpusque fieret habitius.

§. XIIX.

Neque etiam hoc loco prætereundus morbus ante quinquaginta annos fere incognitus, noſtro vero hoc tempore admodum familiaris & fere pandemius, qui purpuræ ſcorbuticæ nomine Medicis notus, & homines varie miris ſymptomatibus excruciat, vires proſternendo, appetentiam & ſomnum auferendo, iunctis interdum anxietatibus internis, cum extremorum frigore & inſomniis terrificis. Difficillime hic affectus penitus exſtirpatur, ſed facile recurrit, niſi ſeminium, ſeu fermentum, quod ſeſe mire multiplicando, ipſum chylum inficit & univerſam humorum maſſam ſimili labe imbuit, exterminetur. Præſtitimus id fortunante DEO huc usque

ſæpius feliciter, per lac, aut aſininum, aut bubulum, cum Selterano, vel Egrano fonte permixtum, dextre & cum debito regimine ad duos vel tres menſes uſurpatum, quo infeſtum hoc miaſma atque fermentum obtuſum, elotum, eodemque per urinæ & ſudoris colatoria maxime proſcripto, corpus a perniciali hoſte liberatum eſt. Obverſatur adhuc animo notabile exemplum feminæ nobilis, in vicina quadam celebri urbe, quæ per triennium chronica hac purpura, cum colica convulſiva & alvi obſtructione conflictata fuerat, ex uſu vero huius noſtri remedii, uſurpato poſtea Lauchſtadienſi balneo, interpoſitis ſimul pulvere bezoardico cum præcipitante & liquore anodyno minerali, repetita inſequentibus tribus annis hac cura, integram recuperavit valetudinem, & iam immunis a refractario morbo vivit.

§. XIX.

Denique de ſingulari & eximio uſu huius a nobis commendati remedii, in inteſtinorum affectibus, diarrhea & dyſenteria quædam dicenda reſtant. Quam graviter & moleſte nec ſine periculo, præſertim ſi epidemica ſint, hæc mala homines affligant, & vires innumeris ſedibus exhauriant, proh dolor! præſens iam tempus, quo inteſtinalis hæc lues graſſatur, teſtatum facit. Pauca vero profecto reperiuntur auxilia, quibus tuto certam laudabilis effectus ſpem tribuere poſſimus; ſi tamen ex numeroſis adverſus hunc morbum quæ dilaudantur remediis, ullum ſpei reſpondet, certe eſt lactis vaccini cum Selteranis tepidus potus, niſi maligna & venenata morbi qualitas ipſaque febris interdicat. Dum enim in his cum acerbis dolorum tormentis ſtipatis alvi fluxibus, ſucci bilioſi acerrimi inteſtina obſident, quin ſub iisdem ex univerſo corpore quod ſalſum & acre ad hunc canalem confluit, & ſenſibiles membranas gravius

afficiendo, alvum ad creberrimas deiectiones ſollicitant: laudatiſſima certe tam lactis, quam aquarum mineralium eſt virtus, dum illud acrimoniam involvit ac contemperat, inteſtina, deliniendo latera, ab arroſione munit & ſtricturas dolorificas mulcet, hæ autem copia humoris ſui acredinem intus contentam diluunt & dilutam ſine noxa ſimul evehunt.

§. XX.

Notarunt id iam Veteres noſtrique maiores, ideoque lactis & medicatarum aquarum uſus in eorundem ſcriptis ad dyſenterias & diarrheas paſſim celebratur. De lacte unus in confirmationem ſufficere poteſt HIPPOCRATIS locus, quo *lib. VII. Epidem.* teſtatur: ſe lac caprillum cum quinta aquæ parte remixtum utiliter potui in dyſenterico fluxu dediſſe. Et VALESIVS *comment. in lib. II. Epid. pag.* 193. *lactis*, inquit, *quatuor partes, cum aquæ duabus mixtæ, immiſſis lapillis ignitis, aut ignito ferro, usque ad conſumtionem tertiæ partis, eſt magni uſus in dyſenteria & omni fluxione, quam ſuccorum mordacitas peperit.* Serum quoque lactis BAGLIVVS & SYDENHAM mirifice commendarunt, quod etiam hodienum in Suevia communiſſimi & probatiſſimi ad dyſenterias ſanandas, tantum non inter omnes eſt uſus. Non minus de mineralibus aquis luculenta proſtant teſtimonia apud RIVERIVM. *Cent. II. obſ.* 49. ubi teſtatur in deiectione alvi dolorifica ſubrubra, colorem hepatis referente & interdum purulenta, uſum aquarum thermalium ad triduum continuatum, fuiſſe ſaluberrimum. Et *obs.* 64. in diarrhea inveterata thermas Balerucanas utiliſſimas fuiſſe notabili docet exemplo. Idem de ſalutari thermalium aquarum in dyſenteria potu adſtruunt præter MEERMANNVM *conſult. XXV. lib. III.* M.N.C. Dec. II. A. X. *obſ.* 29. nec non FALLOPIVS *de therm. cap. XI.* Inprimis autem FABR. ab AQVAPENDENTE inter omnia medicamenta quæ ore aſſumuntur aquas thermales frigidas, B. nempe virginis Lucenſes, Calderianas, præſtantiſſimas eſſe perhibet, *medic. pract. lib. III. cap.* 51. ac fidem facit, ſe frequenter vidiſſe multos iuvenes, pueros ac

ſenes

ſenes, qui alia remedia fruſtra uſurparant, re propemodum conclamata, dyſentericos, unico hoc auxilio, quod mirandum, fuiſſe ſanatos. Hinc etiam ratio patet, quare SPONIVS *in aphoriſm. n. v. pag.* 388. confidenter admodum perhibeat: in dyſenteria & diarrhæa aquam calcis vivæ, cum lacte aut ſero lactis potam, mira præſtare.

§. XXI.

Nos itaque ex quo vergente hac æſtate dyſenterici aliique alvi fluxus hic & in vicinis urbibus ac vicis populariter graſſari cœperunt, ſummo, quotieſcunque occaſio tulit, cum fructu, ægris Selteranum fontem cum dimidia lactis parte remixtum calide liberalius bibendum iniunximus, eoque id effecimus, ut dolores cum teneſmo remitterent, tormina placarentur tandemque imminutis deiectionibus, alvus ad naturalem ſeceſſum rediret. Si vero copia mineralis huius aquæ defuit, non minori cum utilitate infuſum ſummitatum millefolii & florum chamomillæ cum ſemine carvi lacti admixtum, largius potui præbuimus; licet his non omnem penitus abſolverimus curam, ſed ſimul præter pulveres abſorbentes ac temperantes, ea dederimus, quæ affecta acrius inteſtina ſolantur, dolores tantisper mitigant, acres ſubtiles ſordes leniter ad corporis corticem amandant tandemque proſtratum inteſtinorum robur fulciunt ac firmant, non omiſſis externis proficuis præſidiis, clyſteribus ac emollientibus maxime fotibus.

§. XXII.

Brevibus ſic expoſitis omnibus morbis, quibus lactis cum acidulis potus accommodus eſt atque proficuus; ſupereſt, ut modum dextre præſtantiſſimo hoc valetudinis auxilio utendi tradamus, quem proinde monitis nonnullis complecti utile viſum eſt.

I. Commodiſſime itaque potatio inſtituitur per totum veris & æſtatis decurſum, nec non primum autumni menſem usque ad Octobrem; ſi res tamen & neceſſitas urgeat, etiam brumali tempore, in moderatiori tamen doſi & cum maiori cautione, in hypocauſto calefacto bibere poterunt ægri.

II. Antequam vero inchoetur potus, ſi plethora urget, ut in omni medicatione facilitanda, ſic & in hac, ſanguis exundans, qui liberiori progreſſui & excretionum ſucceſſui obſiſtit, tempeſtiva miſſione imminuendus eſt; quod etiam cum bonis ægrorum rebus fieri poteſt, ſi materia purpuræ intus deliteſcat, cuius expulſio ob nimiam ſanguinis molem & turgeſcentiam ad corporis habitum impeditur. Quinimmo D. D. PRÆSES, media quandoque in cura, ſumma cum euphoria venam iuſſit incidi.

III. Pariter expedit primas vias a cruditatibus & colluvie vitioſorum humorum deplere, quod tamen laxante clementi peragendum, quum experientia edocti ſimus, nihil magis felici ſucceſſui curæ obeſſe, quam acriori purgante ſtatim in principio tonum ventriculi & inteſtinorum deiicere. Apprime autem huic intentioni ſatisfaciet infuſum mannatum, ſumendo uncias duas vel tres mannæ & ſalis abſterſivi drachmam unam; nec non paſſulæ minores, ad uncias quatuor cum rhabarbari drachma una & dimidia decoctæ, additis aliquot olei carminativi, vel de cedro, guttis, vel denique aqua Sedlicenſis purgans, ſufficienti doſi pota.

IV. Tempus potationi quam maxime accommodum eſt quidem matutinum, quo vacuo ſtomacho, ſine offenſa ſuccedit operatio; interim tamen pro circumſtantiarum ratione poteſt etiam veſpertinis horis potus repeti, parciori tamen doſi & digeſtione peracta.

V. Ipſa potatio ita inſtituatur, ut vel lac calidum acidulis confundatur, vel mixtis lacti acidulis, ambo vaſi calida aqua repleto immittantur, quo tepefiant, & ſic ſucceſſive, intra quartam aut dimidiam horæ partem, aſſumantur.

VI. Qua vero proportione lac aquæ ſit adiiciendum, exacte definire non licet, ſed medentis iudicio merito relinquitur. Nonnunquam enim lacti tripla, nonnunquam dupla, nonnunquam etiam æqualis aquæ pars affundenda, prout nempe intentio vel diluens tantum & magis excretoria, vel nutriens ſimul & mulcens explenda.

VII,

VII. Doſis lactis ita æquati, una vice capienda, adultis ſint tres vel quatuor libræ, ætate minoribus, minor: ſi autem & mane & veſperi bibendum, matutinus potus libras duas aut tres, veſpertinus unam, aut hanc cum dimidia attingat.

VIII. Quamdiu porro curæ inſiſtendum, ipſe ſucceſſus morbique decrementum monſtrabit; in genere tamen tenendum: diutius paullo huius remedii uſum, & minimum ad duos menſes, eſſe extrahendum, eo quod blande & leniter operationem exſequitur & longos morbos longo uſu domat.

IX. Sub ipſa cura abſtinendum ab omni cereviſia, quæ raro in morbis utilis deprehenditur, ſed vel decoctum uſurpandum, vel ptiſana potui danda, cum pauxillo vini Burgundici, aut veteris Rhenani. Nos plerumque bibentibus ſuademus, ut Selteranas cum quarta parte vini Rhenani, vel Moſellani optimi, permixtas, ad potum uſurpent.

X. Ad roborandum ventriculum & cruditates præſcindendas, in prandio, vel poſt illud, elixir ſtomachicum, eſſentia corticum aurantiorum, aut elixir amarum balſamicum, cum lixivio paratum, ex vino & aqua convenienti in doſi exhiberi poterit.

XI. Si eminens adeſt ſuccorum impuritas & acrimonia, ut in ſcorbuticis, purpuratis aliisque, ad hanc eo promtius ſubigendam & contemperandam, utile eſt, veſperi circa horam ſomni, pulverem præcipitantem nitroſum cum aqua analeptica offerre.

XII. Fugiendæ autem ſub potu omnes animi perturbationes, vitandi difficilioris ſolutionis cibi, acidi quoque & qui ex vegetabilibus non coctis apparantur. Corpus horis pomeridianis equitatione, vectura, ambulatione, digeſtione peracta, moderate exercendum; nunquam vero auræ veſpertinæ & frigidiori exponendum.

XIII. Quando octo, decem aut quatuordecim dies potationi indulſimus, alvus, imprimis ſi officii tantiſper obliviſcatur, per ſuperius expoſita laxantia ſubducenda:

& perducta penitus ad finem curatione, itidem inteſtina a reliquiis perpurganda, id quod commodiſſime pilulis polychreſtis noſtris balſamicis, veſperi & mane ſumtis, perficitur.

XIV. Quod ſi autem ventriculus lactis uſum plane ferre nequeat, & diu nimis potui vini vel cereviſiæ ſpirituoſæ aſſuetus ſit; præſtat abſtinere a lacte, & ſolam aquam mineralem bibere: notandum tamen, quod ii, qui a lactis uſu abhorrent, ſemper facilius concoquere poſſint aſininum, quam aliud.

XV. Conſultum quoque & utile deprehendimus in his, quorum ventriculus lactis potum ægre admittit, per unam vel alteram hebdomadem aquæ mineralis ſolius potum ſuadere, his vero exactis, demum lac admiſcere, hanc potiſſimum ob cauſſam, quo aquæ miniſterio, acidi, qui lac facile cogunt ſucci, prima ex regione eluantur, & exilia lacteorum oſcula lento muco obſeſſa abſtergantur & aperiantur, & ſic ad ſanguinis maſſam promtius pertingere poſſit lac medicatum.

XVI. Tenerioribus denique & delicatioribus in lecto ut biberent iniunximus; id quod etiam aliis utiliter poterit concedi; quandoquidem calefacto æqualiter toto corpore, ingeſtus humor facilius per primas vias, ventriculum & inteſtina tranſit, excretio quoque per cutis ſpiracula & urinam expeditius ſuccedit.

§. XXIII.

Hæc itaque ſunt, quæ de connubio aquarum mineralium cum lacte longe ſaluberrimo afferre animus fuit. Et quum de ſingulis ad ſpecialem uſum referendis præceptiones tradere plane non ſit integrum; ipſum exquiſitum medentis iudicium accedat neceſſe eſt, & peculiaribus circumſtantiis dicta a nobis accommodet. Deus autem inexhauſtus ſalutis fons, ut commendatum hoc a nobis ſanitatis præſidium quamplurimis in certam cedat ſalutem, largiatur quam clementiſſime.

FINIS.